

ΚΕΪΤ ΚΕΡΚΠΑΤΡΙΚ

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΜΑΡΚΟ ΚΑΡΑΣΑΡΙΝΗ

Διανοούμενη, φιλόσοφος, ακτιβίστρια, φεμινίστρια, συγγραφέας, σύμβολο. Η Σιμόν ντε Μπובουάρ υπήρξε ένα από τα πιο προβεβλημένα πρόσωπα της δεκαετίας του '60, περισσότερο, είναι αλήθεια, για πολλούς, ως συμπληρωματικό στοιχείο του μύθου του συντρόφου της, Ζαν-Πολ Σαρτρ. Η Μπובουάρ, όμως, υπήρξε αναμφισβήτητα αυτόφωτη τόσο ως προσωπικότητα όσο και ως διανοήτρια. Το «Δεύτερο φύλο» διαβάστηκε ως ευαγγέλιο του φεμινισμού, οι «Μανδρίνοι» κέρδισαν το βραβείο Γκονκούρ το 1954, τα υπαρξιστικά κείμενά της δημοσιεύονταν τακτικά στο περιοδικό «Les Temps Modernes». Τριάντα πέντε χρόνια μετά τον θάνατό της σε ηλικία 78 ετών, το 1986, αυτή ακριβώς η φιλοσοφική πλευρά της που εστίαζε στα ζητήματα της ηθικής και των έμφυλων ρόλων («δεν γεννιέται κανείς γυναίκα, αλλά γίνεται», κατά τη διάσημη αποστροφή της) μοιάζει δυνητικά σύγχρονη μας. Είναι και η όψη που απασχολεί την καθηγήτρια Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης Κέιτ Κερκπάτρικ στην πρόσφατη βιογραφία της με τίτλο «Πώς η Σιμόν έγινε η Μπובουάρ. Μια ολοκληρωτική ζωή» (κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Μεταίχμιο στις 27 Οκτωβρίου). Αυτό δεν σημαίνει ότι λείπει ο Ζαν-Πολ Σαρτρ, η περίφημη ανοικτή τους σχέση, η ακατανίκητη διανοητική τους έλξη, οι δικοί της έρωτες, τα ταξίδια, η πολιτική. Την πορεία της ζωής της, όμως, η Κερκπάτρικ τη συνδυάζει με την εξέλιξη της φιλοσοφίας της, μιας σκέψης που συνδυαζόταν επί ίσους όρους με εκείνη του Σαρτρ, παρέμεινε όμως πάντοτε διακριτή και αυτόνομη. Για αυτήν τη Σιμόν ντε Μπובουάρ μιλάμε, τη «Βαλκυρία» με τον αδάμαστο χαρακτήρα, την επίμονη φιλόσοφο, τη γυναίκα που έζησε καλωσορίζοντας διαρκώς την επόμενη εμπειρία.

«Η ΣΙΜΟΝ ΝΤΕ ΜΠΟΒΟΥΑΡ ΔΕΝ ΘΑ ΣΥΜΦΩΝΟΥΣΕ ΜΕ ΤΟΝ ΦΑΟΥΣΤ»

Η καθηγήτρια Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης μιλάει στο ΒΗΜΑΓαζινο για τη νέα βιογραφία της μεγάλης Γαλλίδας του υπαρξισμού.

Εχει ξεπεράσει σήμερα η Σιμόν ντε Μπובουάρ τον Ζαν-Πολ Σαρτρ ως προς τη μεταθανάτια απήχσή τους; Η δική του ερωτοτροπία με τον μαρξισμό φαίνεται ξεπερασμένη σήμερα, οι δικές της ανησυχίες μοιάζουν πιο κοντά στην εποχή μας.

«Προσωπικά, δεν θεωρώ τη μεταθανάτια υπόληψή τους ως ανταγωνιστική, ούτε και ως παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος. Νομίζω ότι το έργο της Μπובουάρ συνομιλεί με τις σημερινές ανησυχίες με τρόπους που εκείνο του Σαρτρ δεν το κάνει – ιδιαίτερα όσον αφορά τις ανησυχίες μας για την καταπίεση που αφορμάται από το σεξ ή το φύλο. Αλλά και η φιλοσοφία του Σαρτρ έχει εμπνεύσει πολλούς ανά τον κόσμο κατά τρόπο που αποδείχθηκε χρήσιμος: θεωρώ ότι μπορούμε να διδαχθούμε και από τους δύο, πρέπει όμως να τους διαβάσουμε κριτικά εξαιτίας του σεξισμού που διαμόρφωσε την πρόσληψη του έργου τους».

Η ζωή της Μπובουάρ ακολούθησε την τροχιά της γυναικείας χειραφέτησης του 20ού αιώνα από τις επαγγελματικές, κοινωνικές, έμφυλες διακρίσεις της πατριαρχικής τάξης πραγμάτων ή προπορεύτηκε σε αυτόν τον δρόμο; «Η Σιμόν ντε Μπובουάρ ήταν πρωτοπόρος της γενιάς της: όταν πέρασε την agrégation, τις γαλλικές πτυχιακές εξετάσεις, οι γυναίκες που είχαν πετύχει κάτι ανάλογο μετρούσαν στα δάχτυλα του ενός χεριού. Επομένως, η ζωή της δεν ακολουθούσε ακριβώς την τροχιά της γενιάς της. Από την άλλη πλευρά, δεν προοιωνιζόταν κιόλας την τροχιά της γυναικείας χειραφέτησης γιατί η ίδια ήταν προνομίουχες γυναίκα που πέτυχε πολλά πράγματα τα οποία βρίσκονταν πέρα από τις δυνατότητες της συντριπτικής πλειονότητας των σύγχρονων του φύλου της. Και πάλι, όμως, ένα από τα πιο εντυπωσιακά χαρακτηριστικά του έργου της ήταν ότι πήρε αυτή τη μοναδική εμπειρία και τη μετέγραψε

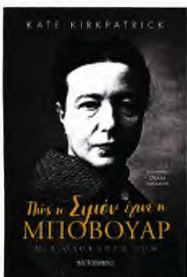

«**Νομίζω ότι το έργο της Μποβουάρ συνομιλεί με τις σημερινές ανησυχίες με τρόπους που εκείνο του Σαρτρ δεν το κάνει – ιδιαίτερα όσον αφορά τις ανησυχίες μας για την καταπίεση που αφορμάται από το σεξ ή το φύλο**»

Επάνω: Η καθηγήτρια Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης Κέιτ Κερκπάτρικ.

Δεξιά: Σιμόν ντε Μποβουάρ και Ζαν-Πολ Σαρτρ στην Κοπακαμπάνα του Ρίο ντε Τζανέιρο στις 21 Σεπτεμβρίου 1960.

Κάτω: Το βιβλίο «Πώς η Σιμόν έγινε η Μποβουάρ» κυκλοφορεί στα ελληνικά στις 27 Οκτωβρίου.

μένουν στον χώρο της φιλοσοφίας, με αποτέλεσμα η γενικότερη δημόσια εικόνα της Σιμόν ντε Μποβουάρ να μη συμβαδίζει με αυτές της εξελίξεις».

Αλλά στο πέρασμα του χρόνου η ίδια διαπίστωνε πολλαπλούς εαυτούς, πολλές «Σιμόν», και τασσόταν υπέρ της διαρκούς αλλαγής. Για την ακρίβεια, νομίζω ότι ήταν το αντίθετο του Φάουστ του Γκαίτε – δεν θα έβρισκε ποτέ εκείνη την τέλεια στιγμή που θα την έκανε να ζητήσει από τον χρόνο να σταματήσει...

«Σωστά, δεν θα συμφωνούσε με τον Φάουστ! Στο δοκίμιο της “Πύρρος και Κινέας” αναλύει και απορρίπτει την έννοια του “σημιαίου”, η οποία είναι παρόμοια αυτής στην οποία αναφερθήκατε. Κατά την άποψή της, όλη η χαρά του ανθρώπου βρίσκεται στο σχέδιο: δεν είναι μια κάποια αβαρή στιγμή που ίσεται πάνω από τη βαρύτητα του παρελθόντος και του μέλλοντος, αλλά μια αίσθηση πάντοτε εμπεδωμένη στη μοναδική επιθυμία του ατόμου να ξεπεράσει το παρελθόν προσβλέποντας στο μέλλον του».

Πραγμάτωσε τελικά το ιδανικό των νεανικών της χρόνων; Είπε έναν φιλοσοφικό βίο ή, έστω, έναν φιλοσοφημένο βίο;

«Εξαρτάται από το ποιο μέρος του βίου της έχει κανείς κατά νου. Σε κάποιες στιγμές του πιστεύω ότι όντως πέτυχε την ακεραιότητα μεταξύ των φιλοσοφικών δεσμεύσεων και των πράξεών της την οποία αποζητούσε. Σε άλλα, κατά δική της παραδοχή, όχι. Αναστοχαζόταν όμως τις αποτυχίες της – κι αυτό, για εμένα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό για να ζει κανείς έναν φιλοσοφημένο βίο».

με τρόπο που βοήθησε τις γυναίκες να αναγνωρίσουν κοινούς αγώνες».

Ο Σαρτρ στα νεανικά τους χρόνια έλεγε ότι θαύμαζε το «πνεύμα Βαλκυρίας» που τη διακατείχε. Συνοψίζει αυτή η περιγραφή τον αδάσαστο χαρακτήρα της; Εξαρτάται από το τι εννοεί κανείς με τη φράση “πνεύμα Βαλκυρίας”. Γιατί οι Βαλκυρίες της βόρειας μυθολογίας αποφάσιζαν ποιοι στρατιώτες θα ζούσαν και ποιοι θα πέθαιναν στη μάχη. Συχνά παρουσιάζονται ως απρόσιτες, τομήρες, μιλιταριστικές οντότητες και υπηρέτριες του θεού Οννιν. Καταλαβαίνω γιατί ο Σαρτρ μπορεί να την έβλεπε ως Βαλκυρία ήταν, είπαμε, δυ-

ναμικές μυθικές γυναίκες), η Μποβουάρ όμως δεν ήταν μιλιταρίστρια, ούτε άφοβη και δεν πίστευε στην υποταγή σε έναν αφέντη: θεωρούσε την επιθυμία της κυριαρχίας επί των άλλων ως ηθικά απαράδεκτη, το ίδιο και τη συνέργεια σε αυτήν».

Παρά το γεγονός ότι η ίδια άφησε πίσω της μεγάλο όγκο απομνημονευμάτων, σημαντικές πτυχές της ιδιωτικής της ζωής, όπως η σχέση της με τον δημοσιογράφο Ζακ-Λοράν Μπος, παρέμειναν άγνωστες επί δεκαετίες. Αυτό το χάσμα μεταξύ των αυτοβιογραφικών αφηγήσεων και της πραγματικότητας πού οφείλεται;
«Υπάρχουν πολλοί παράγο-

ντες που ενδοχόμενως συνέβαλαν στο χάσμα μεταξύ των όσων η Μποβουάρ κατέστησε δημοσίως γνωστά και όσων ανακαλύπτουμε σήμερα: οι νόμοι περί ιδιωτικότητας, η έγκοια της για τα αισθήματα των άλλων, λογοτεχνικά και πολιτικά ζητήματα. Εχω την αίσθηση ότι η Μποβουάρ έγραψε τα απομνημονεύματά της ως μια μορφή στοχευμένης γραφής – για να εκφράσει τη θεωρία του “Δεύτερου φύλου” με πιο προσβάσιμο τρόπο, εφαρμοσμένο στη δική της ζωή – και οι λογοτεχνικές αναπαραστάσεις ενός βίου ποτέ δεν είναι πλήρως αντιπροσωπευτικές. Κάποτε αφήνεις έξω αφηγήσεις για χάρη του ρυθμού ή της υφής

του κειμένου: θα χρειαζόταν άλλωστε πολύς χώρος και θα απέβαινε πολύ περίπλοκη η σύνθεση όπου κάποιος θα έγραφε τα πάντα για τον εαυτό του. Όπως το έθεσε και η ίδια: “On ne dit tout que quand il y a peut a dire” – “Λέμε τα πάντα μόνο όταν δεν υπάρχουν πολλά να πούμε”».

Πώς θα χαρακτηρίζαμε τελικά αυτή την τόσο πολύπλοκη σχέση με τον Ζαν-Πολ Σαρτρ που διεπόταν από πάθος, συμβάσεις, διανοητική έλξη; Αρκεί μια λέξη για να την περιγράψουμε;
«Νομίζω ότι η λέξη “σύμπραξη” είναι ένας καλός όρος – με τις προϋποθέσεις του, όμως, γιατί επρόκειτο

για σύμπραξη μοναδικού χαρακτήρα».

Στο κοινό της Γαλλίας και της Δύσης ευρύτερα επικράτησε για δεκαετίες η εικόνα της Μποβουάρ ως συντρόφου του Σαρτρ ή ως φεμινίστριας. Είναι καιρός να στραφούμε στην Μποβουάρ ως δημόσια διανοούμενη, στην Μποβουάρ ως φιλόσοφο;

«Ναι, οπωσδήποτε! Οι ακαδημαϊκοί του πεδίου της φιλοσοφίας άλλωστε το έχουν πει αυτό ήδη από τη δεκαετία του '80 και μάλιστα έκτοτε η φιλοσοφία της Μποβουάρ έχει γίνει αντικείμενο εξαιρετων μελετών. Η δυσκολία όμως έγκειται στο ότι συχνά όσα γίνονται στον χώρο της φιλοσοφίας